

OSLO STATSADVOKATEMBETER

Politimesteren i Oslo.

Deres ref.:

Vår ref.:

2017/00007-5

Dato:

30. juni 2017

INSPEKSJON/TILSYN AV OSLO POLITIDISTRIKT – GEOGRAFISK DRIFTSENHET 1 (Tidl. Grønland og Sentrum politistasjoner)

1. Innledning.

Det ble foretatt inspeksjon av straffesaksbehandlingen ved Oslo politidistrikt, Geografisk driftsenhet 1 (tidl. Grønland og Sentrum) den 23. og 24. mai 2017. Fra statsadvokatens side deltok førstestatsadvokat Olav Helge Thue og statsadvokatene Per Egil Volledal, Nina Prebe og Carl Graff Hartmann. I tillegg deltok hospitantene politiadvokat Anne Marie Hustad fra Oslo politidistrikt og politiadvokat Haris Hrenovica fra Øst politidistrikt.

Inspeksjoner av straffesaksbehandlingen i politidistriktene er en del av statsadvokatens fagledelse. Kravene til fagledelse er angitt i riksadvokatens rundskriv om krav til straffesaksbehandlingen i politiet (Rundskriv nr 2/2012) kap III og i riksadvokatens mål og prioriteringsdirektiv, senest riksadvokatens rundskriv nr 1/2017. Hovedlinjene i Oslo statsadvokatembeters inspeksjonsvirksomhet er nedfelt i vår fagledelsesplan for 2017. Formålet med inspeksjonen er å bidra til at politiets straffesaksbehandling er effektiv og holder et kvalitativt høyt nivå.

Politidistriktene er i ferd med å gjennomføre en omfattende omorganisering. (Nærpolitireformen). Omorganiseringen har medført at politidistrikter er blitt slått sammen, driftsenheter er blitt slått sammen i større organisasjoner, nye enheter opprettes (f. eks. Felles straffesaksinntak) og at saksfordelingsinstruksene i politidistriktene er under revisjon. På personellsiden medfører omorganiseringen store endringer (særlig på ledersiden). Dimensjoneringen av den enkelte enhet er heller ikke endelig avklart. De pågående endringene i politidistriktenes organisering får også betydning for hvordan statsadvokatene utfører sin inspeksjonsvirksomhet i 2017.

Statsadvokatens inspeksjoner har både en kvalitetskontrollside og en veiledningsside. Kvalitetskontrollen kan sies å være retrospektiv i den forstand at man driver kontroll med hvordan politiet har gjennomført straffesaksbehandlingen. Kvalitetskontrollen har imidlertid

også en mer fremtidsrettet funksjon idet funnene fra kontrollen er ment å brukes til å forbedre kvaliteten på straffesaksbehandlingen i politiet i tiden fremover.

Normalt vil inspeksjonene bestå av møter med ledelsen av den enkelte driftsenhet og møter med enkelte grupper innenfor enheten. Disse møtene vil bl. a. inneholde redegjørelser og diskusjoner rundt organiseringen av straffesaksbehandlingen ved enheten. Som følge av den pågående omorganiseringen har vi valgt å utsette disse møtene til organisasjonen har satt seg noe mer. Vi hadde imidlertid et innledende møte med ledelsen for GDEen der det ble redegjort for den nye organiseringen mv. For ordens skyld nevnes at statsadvokatene følger organisasjonsutviklingen gjennom de kvartalsvise møtene med politimesteren og politidistriktets ledergruppe.

Vi har også valgt å utsette kontrollen av statistikkutvikling på straffesakssiden på enhetsnivå. Dette har sammenheng med sammenslåingen av enhetene. Statistikker for de nye enhetene vil ikke uten videre være sammenlignbare med tidligere år fordi enhetene er endret. Vi forutsetter imidlertid at politiet følger med på statistikkutviklingen på enhetene. Oslo statsadvokatembeter underrettes om utviklingen på politidistriktetsnivå under kvartalsmøtene med politimesteren. På det innledende møtet med ledelsen ble for øvrig redegjort noe for situasjonen for så vidt gjelder enkelte statistikkindikatorer.

2017 blir derfor å anse som et unntaksår for så vidt gjelder statsadvokatenes inspeksjonsvirksomhet. For de geografiske driftsenhetene har vi valgt å dele inspeksjonen i to deler. Del en vil bestå av en kvalitetskontroll av enkeltsaker innenfor enkelte utvalgte saksområder (se nedenfor). Del to vil bestå av en fagdag for etterforskere, jurister og andre ved hver enkelt driftsenhet. Fagdagen vil bestå av en oppsummering fra inspeksjonen og dessuten enkelte andre temaer. Hvilke temaer som skal behandles på fagdagen er ikke endelig behandlet, men Politiarbeid på stedet og foreholdelse av rettigheter er sannsynlige temaer. Fagdagene vil bli avholdt høsten 2017.

2. Om den geografiske driftsenheten.

GDE 1 består av tidligere Grønland og Sentrum politistasjoner. Det vil inntil videre være plassert tjenestepersonell på begge tjenestesteder.

I dag har man totalt noe over 500 ansatte men effektivt kun om lag 400 i produktiv tjeneste på grunn av permisjoner og avgivelser. Det har også vært avgang som følge av omorganiseringsprosessen. Går en tilbake til 2012 var tallet på ansatte rundt 600. Personellsituasjonen medfører mye bruk av overtid og setter preg på budsjettet. På straffesaksstøtte har det vært ansettelsesstopp i to år og man får ikke erstattet folk som slutter. Det er totalt 19 personer på straffesakskontoret på driftsenheten hvorav 15 jobber med primæroppgaver.

GDE 1 er den enheten som behandler flest straffesaker i landet. Under en så vidt stor omorganisering er det et komplisert personalløp og det er generelt utfordrende å få plassert alle inn i ny organisasjon. Det er videre endel rutiner mv som ikke er landet. Det jobbes mye med motivasjon og å skape ny felles kultur.

GDE 1 har for tiden to staber, en for administrativ støtte og en politifaglig stab. Forebyggende seksjon er delt på begge stasjoner (Grønland og Sentrum). Patruljeseksjonen har elleve avsnitt hvorav et for spesiell innsats som jobber inn mot åpne rusmiljøer.

Etterforskningsseksjon

Etterforskningsseksjonen består tre lokale avsnitt som behandler ordinære stasjonsaker, lokalisert på Grønland og tre særlige avsnitt lokalisert på Sentrum; et for spesiell etterforskningsinnsats ("gamle lommetyveri"), et for vold i nære relasjoner/seksuallovbrudd og et for økonomisaker. Det er også et avsnitt for digitalt politiarbeid og andre etterforskningsmetoder på Sentrum som bistår med analyse. Avsnitt for straffesakstøtte er delt på Grønland og Sentrum.

Ran ligger foreløpig under lokale avsnitt, men det jobbes med å opprette et ytterligere avsnitt for spesiell etterforskningsinnsats. Trafikketterforskning er fordelt ut på de geografiske driftsenhetene, herunder GDE1.

Påtaleseksjon

Påtaleseksjonen består av påtaleavsnitt for hhv økonomi og familievold/sedelighet på Sentrum og et allment påtaleavsnitt, samt et spesialavsnitt på Grønland. Det er faste jurister knyttet til faste etterforskningsgrupper. Foreløpig har verken økonomiavsnittet eller avsnittet for familievold/seksuallovbrudd fått noen saker fra Felles enhet for etterretning og etterforskning (der tidligere Vold/sedelighet og Finans- og miljø er plassert inn). Dette har blant annet sammenheng med at straffesaksinstruksen, herunder trekkreglene, er under revisjon.

På allmenavsnittet er det til sammen 24 jurister, som jobber med de ordinære stasjonssakene. Av disse jobber to med ansvar for ungdomssakene og to har ansvaret for ranssaker. Økonomiavsnittet har foreløpig kun en jurist og skal bygges opp. Tanken er at det skal bestå av vanlige økosaker og id- tyveri. Avsnittet for vold i nære relasjoner/seksuallovbrudd har 4 juristhjemler. Avsnittet for spesiell etterforskningsinnsats har p.t. 2 juristhjemler. I tillegg tas det høyde for 2 jurister på ran.

GJENNOMGANG AV FREMLAGTE SAKER mv.

Av bestillingsbrevet, som er datert 10. april 2017, fremgår det hvilke sakstyper som politiet skal legge frem til inspeksjonen. Det fremgår av nevnte brev at vi ber om andre tidsperioder enn det som følger nedenfor. Som følge av at det ville blitt alt for mange saker innenfor enkelte kategorier har vi redusert tidsperioden i noen kategorier.

- 1) Saker under etterforskning som gjelder overtredelse av straffeloven av 2005 §§ 272, 273 og 274 første ledd. Vi skal særlig se etter politiarbeidet på stedet, fremdrift etter initialfasen og dessuten politiets oppmerksomhet om bevissikring utover politiavhør.**

Gjennomgang av saker:

Vi ba om å få fremlagt alle saker under etterforskning som gjelder overtredelse av straffeloven 2005 §§ 272, 273 og § 274 første ledd (grov kroppskrenkelse, kroppsskade og grov kroppsskade). Det ble fremlagt 40 saker. Av disse var 8 saker 90 dager eller eldre. Det synes som om hovedvekten av sakene er hos etterforsker.

Inspeksjonen omfatter saker som fortsatt er under etterforskning, og sakene var i varierende grad fulgt opp etter initialfasen. Konklusjonene for saker under etterforskning kan i mindre grad overføres på saker som er etterforsket ferdig og påtaleavgjort. Alle sakene var i utgangspunktet prioriterte voldssaker med tidsfrist. 5 anmeldelser var fra 2016, resten fra 2017.

Hovedvekten av sakene omfattet anmeldelser inngitt av politiet etter utrykning eller hvor en politipatrulje var tilkalt i nær sammenheng med ett eller flere straffbare forhold. Våre observasjoner vedrørende initialfasen og etterforskning nær opptil hendelsene er sammenfallende med våre observasjoner ved andre geografiske driftsenheter i Oslo, trolig på grunn av at det ikke er øremerkede patruljer som utfører oppdrag innen sine geografiske enheters områder. Oppmerksomheten er særlig rettet mot politiets straksetterforskning, eller politiarbeid på stedet. Tilsvarende erfaringene fra inspeksjon ved GDE2 er vi positivt overrasket over hvor mye etterforskning som kan gjøres av en politipatrulje på et åsted hvor en handling skal ha funnet sted, når man er oppmerksom på mulighetene og arbeider målrettet for å sikre forklaringer og bevis som kan brukes direkte i den oppfølgende etterforskningen. Sikring av forklaringer fra fornærmede, mistenkte og vitner kort tid etter at en straffbar handling skal ha funnet sted har stor verdi, og det vises til punkt 2. Politiet er gjennomgående gode på bevissikring ved at det tas foto, søkes avklart om det er videoovervåking som kan innhentes, og at det innhentes fritak fra taushetsplikt.

Selv om initialfasen av etterforskningen hovedsakelig gjennomføres raskt, ser man ganske klart at i tiden etter tar ting betydelig lenger tid. I noen saker kan det virke som om etterforskningen nærmest stopper opp. I noen få saker hvor det kan sees som om det gjenstår kun begrensede etterforskingsskritt, som innhenting av legeerklæringer e.l., så kan dette ta tid. En sak fra 2016 omfattet flere mistenkte under 18 år, noe som medfører ekstra prioritering når det gjelder fremdrift. Her synes det ikke som saken er etterforsket særlig aktivt etter januar 2017 utover at det er lagt inn utskrift av tilrettelagte avhør som ble gjennomført i januar og tatt ett avhør av en mistenkt i mars, og det foreligger heller ingen etterforskningsplan for videre fremdrift. Her skulle politidistriktet ha hatt rutiner som sørger for at denne type saker gis nødvendig prioritet. Ved sjekk i BL 28. juni 2017 er det ikke utført ytterligere etterforskning som fremgår der.

Selv om det ikke er et absolutt krav med etterforskningsplan i denne type saker, kan det være en klar fordel med slike. Som hovedregel finnes ikke etterforskningsplaner i det materialet som er fremlagt, og der det finnes er det enten ingen frister for gjenstående etterforskning eller ingen videre oppfølging dersom en frist er oversittet.

2)Kontroll av kvaliteten på Politiarbeid på stedet. Det skal særlig fokuseres på kvaliteten på avhørene, herunder om reglene om formalia er tilfredsstillende ivaretatt, og på bevissikring på åstedet i initialfasen. Vi ønsker her å gå igjennom utvalgte deler av det som finnes av lydfiler. Med tanke på dette skal vi gjennomgå påtaleavgjorte saker i perioden 1. januar 2017 til 1. mai 2017 som gjelder:

- a. straffeloven § 181 (ordensforstyrrelser) (Her skal vi også se på utforming av siktelsen, subsumsjonen og om sakene inneholder elementer av hatkriminalitet)**
- b. straffeloven § 231 (Narkotikalovbrudd)**

I forkant av inspeksjonen ble vi enige om at politiet skulle legge frem ca. 50 saker med lydavhør fra prosjekt Politiarbeid på uavhengig av sakstype. Erfaringsmessig vil det være mange saker uten lydavhør i det materialet vi opprinnelig ba om.

Meningen med politiarbeid på stedet er å sikre forklaringer – og andre bevis – så tidlig som mulig i etterforskningen. I enkelte saker er det meningen at patruljen skal etterforske saken ferdig, mens det i andre saker skal danne grunnlaget for videre etterforskning.

Avhør som foretas kort tid etter en hendelse vil gi den som avhøres bedre grunnlag for å huske detaljer og potensialet ved avhør som er nære i tid vil derfor være store. Det samme vil mulighetene til å finne spor eller spørre den avhørte om det er spor som kan finnes. Etterforskning av straffesaker på stedet byr også på særskilte utfordringer. Mulighetene til å planlegge avhøret i forkant er mindre enn hvis avhøret skjer på et senere tidspunkt, avhøret vil ofte kunne forstyrres av andre oppdrag eller av omstendighetene på stedet og den som avhøres vil fra tid til annen være så preget av hendelsen at dette vil påvirke avhørets innhold. Hvis omstendighetene rundt avhøret er så vanskelige at et adekvat avhør ikke lar seg gjennomføre må hensiktsmessigheten av å avhøre på stedet vurderes.

For at Politiarbeid på stedet skal kunne brukes adekvat i den videre etterforskning, og ikke minst som bevismiddel i retten, er det avgjørende at bevissikringen skjer på lovbestemt måte. Dette gjelder i første rekke ved at den som avhøres på stedet blir gjort kjent med sine rettigheter på en ordentlig måte. Hvis avhørte ikke er foreholdt sine rettigheter på ordentlig måte er det en reell mulighet for at avhøret ikke kan brukes f. eks. i konfrontasjonsøyemed i retten. Et lydopptak kan være avslørende i forhold til hvor grundig rettighetene er redegjort for. For å unngå misforståelser i retten er det viktig at politiet sørger for at foreholdelse av rettigheter kommer med på lydopptaket.

Det er også viktig at innholdet i avhøret inneholder de opplysningene som er nødvendige og hensiktsmessige i forhold til de opplysninger politiet har om saken på et så tidlig tidspunkt i etterforskningen. Vi har bl. a. sett på om politiet har spurt den avhørte om det er bevis som kan finnes som kan bidra til å identifisere gjerningsmannen eller det nærmere hendelsesforløpet.

Statsadvokatene gjennomgikk 51 lydopptak av mistenkte, fornærmede og vitner som var tatt av patruljen på stedet. Dette ble gjort ved at vi hørte på lydfilen og sammenholdt dette med den skriftlige rapporten. Vi brukte et forhåndslaget skjema til utfylling i hver sak. Skjemaet er vedlagt denne rapporten. Skjemaet er basert på at hhv mistenkte, fornærmede og vitner (minst)skal gjøres kjent med følgende rettigheter:

Mistenkte:

- Sin rett til å ikke forklare seg (Straffeprosessloven § 232)
- Sin rett til forsvarerbistand etter eget valg på ethvert trinn av saken (Straffeprosessloven 34 og påtaleinstruksens § 8-1)
- Sin rett til å nekte å forklare seg på bakgrunn av straffeprosessloven §§ 122 og 123 (Må vurderes konkret i den enkelte sak)

Fornærmede:

- Anmelder- og vitneansvaret (Straffeprosessloven § 234)
- Sin rett til å ha med seg en "tiltropsperson" (Påtaleinstruksens § 8-13)

- Sin rett til bistandsadvokat (Gjelder dersom vilkårene er oppfylt – straffeprosessloven § 107a jf. påtaleinstruksen § 8-7)
- Sin rett til å nekte å forklare seg på bakgrunn av straffeprosessloven §§ 122 og 123 (Må vurderes konkret i den enkelte sak jf § 235)

Vitner:

- Vitneansvaret
- Sin rett til å nekte å forklare seg på bakgrunn av straffeprosessloven §§ 122 og 123 jf. straffeprosessloven § 235 (Må vurderes konkret i den enkelte sak)

I tillegg er det tatt inn enkelte andre formelle krav og betingelser.

Vi har valgt å liste opp de feil og mangler vi har funnet ved gjennomgang av saker i strekpunkter for oversiktens skyld. Formålet med dette er at disse elementene kan brukes i politiets egen veiledning av de som foretar og styrer etterforskning på stedet. (ordensstyrken og operasjonssentralene). For ordens skyld bemerkes at de synspunktene vi presenterer i stor grad også vil ha betydning for avhør generelt. Lyddopptak av alle avhør har vist seg å være avslørende. Dette gjelder særlig mangelfull redegjørelse for rettigheter.

Generelt:

- Enkelte avhør forstyrres av mye støy. Vi har forståelse for at dette ikke alltid er lett å kontrollere ute på åstedene, men der det lar seg gjøre bør man søke til roligere steder, f. eks. i politibilen eller til en politipost.
- I mange av avhørene er det åpenbart at en del informasjon er innhentet før lydavhøret begynner. Dette gjelder også personalia, formalia og informasjon om at avhøret blir tatt opp på lyd. For å unngå misforståelser er det viktig at relevant informasjon som kommer før lydavhøret gjentas slik at det kommer med på lydavhøret. Dette er det flere eksempler på i det gjennomgåtte materialet.
- Selv om forholdene ute på åstedene er mer uforutsigbare og bråkete enn inne på politidistriktets lokaler bør man søke å bruke mer tid på gjennomgangen av rettigheter og tydeligere forsikre seg om at avhørte har forstått rettighetene sine.
- Av 51 avhør ble det vurdert at 6-7 av avhørene antagelig ville blitt nektet brukt i retten til opplesning eller konfrontasjon fordi foreholdelse av rettigheter ikke ble gjennomført på lovbestemt måte. Dette illustrerer viktigheten av at dette må gjøres skikkelig og grundig.
- Hvis man glemmer – eller av andre grunner unnlater – å foreholde avhørte rettigheter innledningsvis i et avhør kan (etter omstendighetene) feilen repareres hvis man senere i avhøret gjør avhørte oppmerksom på rettighetene og spør om man fastholder sin forklaring etter at rettighetene er redegjort for. Vi understreker at dette må være unntaksvis.
- I noen av sakene vi vurderer at rapporten ikke kan brukes i retten pga manglende opplysning om rettigheter står det i den skriftlige rapporten at rettighetene er foreholdt.
- I noen saker er det noe avvik mellom det som sies i oppsummeringen og det som fremgår av rapporten. Vi minner i den forbindelse om hva som ligger i "Diktat til lyddopptak":
 - o "Innholdet i forklaringen skal ikke endres. For å gjøre rapporten mer leservennlig, og under den klare forutsetning at *meningsinnholdet* forblir uendret, er det likevel adgang til å gjøre små endringer i selve *setningsoppbyggingen*. Formuleringer som «Du sa at du gikk bortover Kirkeveien» kan endres til «Vitnet sa at han gikk bortover

*Kirkeveien.» Muntlige lyder som «ehh» og «mmm» tas ikke med i rapporten. Har vitnet forklart at han tirsdag 27. juni så NN komme løpende, og kalenderen viser at 27. juni var en mandag, kan avhører ikke rette datoen, men må påpeke feilen under *Rapportskrivers merknader*. Tilsvarende gjelder sentrale opplysninger på lydopptaket som er uteglemt i diktatet"*

- (Fra riksadvokatens rundskriv om avhør)
- I flere saker fremstår avhørte som mer eller mindre ruset. Graden av beruselse/rus vil ha betydning for om det er forsvarlig å ta avhør. (jf påtaleinstruksen § 8-2 fjerde ledd annet punktum som gjelder mistenkte, men antas å ha generell gyldighet) I disse sakene bør politiet, på lydopptaket, stille spørsmål rundt beruselsesgrad og ta med sin vurdering av om det er forsvarlig å gjennomføre avhøret. Det samme gjelder der det er språkproblemer.
- I to av avhørene var det bare selve diktatet som var tatt opp på lyd og ikke selve forklaringen. Så lenge rettighetene er foreholdt vil man etter vår mening kunne bruke avhørene i retten, men man skal altså også få forklaringen til avhørte på lyd. En konsekvens av at dette ikke er med er at man kan gå glipp av relevant informasjon som kan ha betydning for eventuell videre etterforskning.
- Ikke alle fikk tilbud om å høre igjennom lydopptaket.

Avhør av mistenkte:

Funn: (I tillegg til det som er påpekt over under "generelt")

- Mistenkte blir gjennomgående ikke oppfordret til å forklare seg sant. (I veldig få saker faktisk)
- Opplysning om mistenktes rett til forsvarer håndteres gjennomgående på en god måte, men også dette mangler i et fåtall saker.
- Vi finner også grunn til å påpeke at avhør må styres av politiet. Dette var stort sett greit håndtert i de fleste sakene, men i et par avhør burde det ha vært gjort (Selv nå vi legger inn premissen at forholdene ute kan være vanskelige å håndtere). Det var bl.a. en sak hvor det var et ekstremt omstendelig mistenktavhør om kjøp av lite kvantum amfetamin. Avhøret tok 23 minutter, hvorav neste tre minutter gikk med på at mistenkte forklarte seg om at han var født i et "ferieland" uten at han ble forsøkt stoppet og sporet inn på saken igjen.
- Det var også flere avhør der politiet bruker opplysninger fra saken i konfrontasjonsøyemed under avhøret. Dette er positivt. I en sak ble mistenkte f. eks. gjort kjent med at politiet hadde sikret videoopptak av hendelsen, noe som medførte at mistenkte endret sin forklaring og tilsto.

Avhør av fornærmede og vitner:

Når det gjelder avhør av vitner og fornærmede er det ingenting å bemerke i tillegg til det som fremgår under generelt.

De funnene som er skissert gjelder både mangler ved formalia (særlig foreholdelse av rettigheter) og innholdet i avhørene.

Politiet er i oppstartsfasen av arbeidet med politiarbeid på stedet og vi regner med at kvaliteten på avhørene vil forbedres ytterligere når politiet får mer trening, kombinert med oppfølgingsmøtene/evalueringsmøtene.

Etter vår mening bør man så snart som mulig sørge for at politiets rutiner for foreholdelse av rettigheter blir så korrekt som forholdene på et åsted tillater. Reglene synes i en del tilfeller å

være vanskelige å håndtere for politiet. I alle fall i en periode anbefaler vi at politiet utstyrer seg med huskelister/maler til bruk i begynnelsen av avhøret og at det brukes tilstrekkelig tid – før avhøret begynner – til både å orientere avhørte om rettighetene og at avhørte forstår rettighetene.

Vi tillater oss ellers å bemerke at den evaluerings-/tilbakemeldingsrutinen som Politiarbeid på stedet legger opp til synes veldig positiv og konstruktiv. Vi føler oss trygge på at dette vil bidra til økt kvalitet på etterforskningen. Vi forutsetter at politiet prioriterer disse møtene og at også juristene deltar på møtene, slik som forutsatt.

3) Saker under etterforskning der det er tatt tilrettelagte avhør. For de geografiske driftsenhetene vil dette særlig dreie seg om saker som gjelder mishandling i nære relasjoner. Vi skal særlig fokusere på frister, oppfølging etter initialfasen og om det er utarbeidet etterforskningsplan.

Av totalt 26 saker som ble fremlagt i denne kategorien gjennomgikk vi 19 saker. I flertallet av sakene var det flere tilrettelagte avhør i hver sak. Vi undersøkte hvorvidt fristene for gjennomføring av TA var overholdt, eventuelle årsaker til fristbrudd, hvorvidt det var gjennomført supplerende avhør og eventuelt hvem som anmodet om dette. Videre undersøkte vi om forsvarer var til stede under avhøret, samt om fremdriften etter gjennomført avhør var tilfredsstillende. Også i år har vi hatt fokus på etterforskningsplaner.

Innledningsvis bemerkes at det ble opplyst å være totalt 10 etterforskere på familievoldsgruppa, hvorav 7 (inkludert leder) på fulltid. Det er per i dag 2 jurister som trekker sakene og 2 porteføljer som står tomme. Det ble opplyst at det var forventet at disse skulle besettes i løpet av juni d.å. på grunn av manglende etterforskningskapasitet ble ikke sakene ført på den enkelte etterforsker før denne hadde kapasitet. Dette innebærer at sakene står registrert på gruppeleder, politiførstebetjent Manjothi, i opptil flere uker før de blir satt ut til etterforskning. Med den kapasitet gruppen nå har gjennomføres det tilrettelagte avhør 2 dager per uke.

Ad. frist for TA:

Vi undersøkte fristene i samtlige av de gjennomgåtte sakene og fant at kun ett av avhørene var gjennomført innen lovbestemt frist. Det fremgår av protokollene for de tilrettelagte avhørene at i hovedsak dette skyldes manglende kapasitet på etterforskning, samt mangel på avhørere. Det ble opplyst at det har vært berammet 38 tilrettelagte avhør i 2017 for GDE 1 og at ingen av disse var gjennomført i henhold til frist. Det ble videre opplyst fristene også er problematiske i saker der siktede skal varetektsfengsles og at det er utfordrende å argumentere for at fire ukers varetekt er forholdsmessig når lovpålagt frist for TA er en uke. I enkelte saker måtte politiet løslate den pågrepne før beramningstidspunkt for TA forelå fordi det i gjennomsnitt tar 4-6 uker før TA gjennomføres. I noen saker har politiet gitt barnevernet beskjed om at de må ta samtaler med barna før TA fordi man ikke har fått berammet TA innen rimelig tid.

Ad. vurderingene som ligger til grunn for aktuell frist

Driftsenheten opplyste at aktuell frist blir vurdert av enten påtaleansvarlig eller jourhavende jurist og at dette var i henhold til strpl. § 239a.

Ad. spørsmålet om fristene påvirker den samlede saksbehandlingstid

Følgende ble opplyst:

"Saksbehandlingstiden går opp fordi vi må vente på avhørene. Hadde fristene vært overholdt, ville det vært betraktelig kortere saksbehandlingstid. Det ville også blitt bedre kvalitet på avhørene. Vi opplever at fristbrudd kan bli tema i hovedforhandling."

At sakene ble liggende etter gjennomført var også vårt inntrykk etter gjennomgangen av sakene. I flere av saken var det lite eller ingen etterforskning etter TA.

Ad. forsvarer til stede:

Det var kun forsvarer til stede under 2 av avhørene som ble gjennomgått. Det var ikke foretatt supplerende avhør i noen av sakene, dog slik at det var begjært i sak men avslått av påtalemyndigheten.

I de fleste sakene var det notoritet på at forsvarer/siktede var varslet om at det var gjennomført TA og at han/hun var gitt frist for å be om supplerende avhør. I flere av sakene fremgikk det ikke om forsvarer/siktede var varslet, hvilket er uheldig og kan føre til at avhøret ikke kan benyttes i retten på grunn av manglende kontradiksjon. I den forbindelse er det grunn til å minne om forskrift om avhør barn § 13 fjerde ledd hvor det fremgår hva protokollen skal suppleres med etter avhøret;

Protokollen skal etter avhøret suppleres med informasjon

- a) om og når det er tatt ut siktelse, jf. straffeprosessloven § 239b, eller om saken er henlagt*
- b) om og når siktede og forsvareren har fått gjøre seg kjent med dokumentene i saken, herunder videoopptak av tilrettelagt avhør, jf. straffeprosessloven § 239b fjerde ledd*
- c) om og når siktede har fått forkynt at det er adgang til å begjære supplerende avhør av vitnet og at videoopptak kan tre i stedet for vitnets personlige forklaring under hovedforhandlingen og hvilken frist som er satt for å begjære supplerende avhør, jf. straffeprosessloven § 239b fjerde ledd*
- d) om og når siktede har begjært supplerende avhør, jf. straffeprosessloven § 239c andre ledd, og hvis begjæringen er avvist, begrunnelsen for dette*
- e) om det er besluttet supplerende avhør, jf. straffeprosessloven § 239c.*

Ad. utskrift:

Det var besluttet utskrift i de fleste av sakene, men disse manglet i de fleste av sakene. Det er uklart om avhøret er ferdigstilt eller ikke. Det ble opplyst at det var forsinkelse på skrivning av avhørene.

I enkelte av sakene manglet protokoll fra avhørene. Dette skal skrives av avhørsleder og vedlegges saken. I en av sakene inneholdt protokollen flere feil, herunder når avhøret var gjennomført, hvilket er uheldig. Det er sentralt for bruken av avhørene i ettertid at det er god notoritet rundt gjennomføringen av avhøret.

Ad. rettigheter:

I de fleste sakene hadde barna forklaringsplikt og det fremgikk av resymeene at de var formant til å snakke sant. I en av sakene hadde barnet forklaringsfritak og var foreholdt sin rettigheter på en god måte. Det er viktig å påpeke at der barnet er foreholdt rettigheter og der barnet er formant til å snakke sant bør dette fremgå av protokollen, samt at det må inntas i resyme/utskrift.

Ad. etterforskningsplan:

Det forelå etterforskningsplan i 13 av de 19 gjennomgåtte sakene. Det ble opplyst at etterforskningsplanene ble utarbeidet av den påtaleansvarlige i samarbeid med politiførstebetjenten og da før saken ble satt ut på etterforsker. Det ble videre opplyst at det i liten grad var samarbeid om planen under etterforskningen og at kontakten mellom etterforsker og jurist da i hovedsak var muntlig og uformell.

Vårt gjennomgående inntrykk er at etterforskningsplanene i liten grad tilfredsstiller de føringer som er gitt av riksadvokaten. I flere av sakene manglet det frist for ferdigstilling og der det var satt frist, fremstod denne som urealistisk i forhold til den etterforskning som skulle gjennomføres. De fleste av planene inneholdt liste over aktuelle etterforskningsskritt, men uten at det fremgikk hvem som hadde ansvaret eller frist for den aktuelle oppgaven. I flere av planene manglet det både bevistema og hypoteser og der det fremgikk var de standardiserte og lite konkrete opp mot den enkelte sak. Gjennomgående fremstod planene som lite dynamiske og bar mer preg av å være hendelseslogg enn etterforskningsplan.

Statsadvokaten påpeker at formålet med etterforskningsplaner er å sikre formålsstyrt/mållrettet etterforskning, høy kvalitet, bidra til bedre styring og kontroll med saksfremdriften, sikre adekvat fremdrift og unngå unødige liggetid, samt å sikre notoritet og oppnå bedre oversikt over og oppfølging av beslutninger som tas underveis. Videre må planen fungere som "et levende dokument", der blant annet bevistema og eventuelle hypoteser løpende tilpasses saken. For at etterforskningsplanene skal fungere etter hensikten er det helt sentralt at juristen er med på utarbeidelsen. Politidistriktet må sørge for gode rutiner som sikrer god samhandling mellom påtaleansvarlig og etterforskning, herunder at juristene har tid og anledning til å bidra.

I de saker der det var aktuelt med straksetterforskning var denne regelmessig god. Det ble sikret avhør på stedet der det var aktuelt og det var tatt bilder av både åsted og fornærmede der det var aktuelt. Dette er svært viktig og kan bidra til raskere oppklaring av saken. I 2 av sakene der det var tatt avhør på stedet var ikke den/de avhørte i tilstrekkelig grad gjort kjent med sine rettigheter. Det minnes om viktigheten av at rettighetene er foreholdt på en god måte for å sikre at opplysningene senere kan benyttes i retten.

Ad. fremdrift etter TA:

Noen av sakene var såpass ferske at det var vanskelig å vurdere fremdriften. Tatt i betraktning at det var tatt tilrettelagte avhør synes fremdriften i disse sakene å være adekvat, selv om fristene regelmessig var oversittet.

Imidlertid var det flere saker, hvor fremdriften synes for dårlig. I flere av sakene var det gjort ingen eller lite etterforskning etter at avhørene var gjennomført og i enkelte saker synes sakene nærmest ubehandlet i flere måneder. Enkelte av sakene var ferdig etterforsket, men ventet på påtaleavgjørelse. Det ble opplyst at det i liten grad har vært restanser på påtalesiden, men at kapasiteten nå var redusert og at man derfor forventet økte restanser også her.

Inntrykket er at det jobbes innimellom med hver sak, noe som må være krevende både for etterforskere og jurister, og som i lengden er lite arbeidseffektivt.

Ad. spørsmålet om de "riktige" sakene prioritert

Det ble opplyst følgende:

"Vi er pålagt å prioritere saker med siktet i varetekt/pågrepelse og saker der det skal gjennomføres TA. Dette går ut over alle andre saker, også alvorlige. Dette oppleves som en tvangssituasjon og springer ut fra ressursituasjonen på etterforskning. Det at vi ikke har noen sivil støtte på familievold gjør ikke situasjonen bedre. Etterforskerne bruker mye tid på koordinering i forbindelse med TA. Juristene bruker også mye tid på korrespondanse i forbindelse med TA. Dette kunne vært utført av sivile og har blitt en tilleggsbelastning og oppleves som gal ressursbruk."

Det ble nevnt flere saker der grove familievoldssaker var liggende ubehandlet fordi fornærmede – som var barn - var over 16 år – og det ikke var en "TA-sak". En av sakene gjaldt anmeldelse fra februar 2017 hvor det ikke var foretatt noe etterforskning. En annen sak gjaldt grov familievold og voldtekt i ekteskap, som ikke ble prioritert på grunn av stadig nye saker der det skal gjennomføres TA.

Til den interne prioriteringen mellom sakene bemerkes at det er helt nødvendig at påtaleleder og politifaglig leder foretar sentral prioritering av sakene. Det er uholdbart at saker som klart er omfattet av de sentrale prioriteringene blir liggende ubehandlet. Driftsenheten må besørge rutiner for at sakene blir prioritert i henhold til riksadvokatens rundskriv.

4) Saker hvor det er gitt prosessøkonomisk påtaleunntatelse i medhold av straffeprosessloven § 70 innenfor en gitt periode. Her må grunnlaget for påtaleunntatelsen vedlegges (f eks dommer, andre saker osv.). Dette er en oppfølging av inspeksjonen fra i fjor.

I fjorårets rapporter for både Grønland og Sentrum politistasjoner ble det påpekt at det var en del mangler ved politiets bruk av prosessøkonomiske påtaleunntatelser etter straffeprosessloven § 70. Manglene knyttet seg særlig til at man kun i et fåtall saker sendte adekvat underretning om påtaleunntatelsen til siktede og dessuten at man ga påtaleunntatelse uten at de rettslige vilkårene for bruk av straffeprosessloven var til stede.

Årets gjennomgang er gjort for å kontrollere om disse manglene nå er forbedret. Det er viktig å minne om at som følge av funnene i fjorårets inspeksjonsrapporter er BL blitt endret slik at det kreves at adekvat underretning sendes til siktede.

Vi gjennomgikk 48 saker. Sakstypene var mindre tyverier (45 siktelsesposter), bruk/besittelse av narkotika (12 poster), tyverier (10 poster) og dessuten ulovlig bæring av kniv på offentlig sted, dokumentfalsk, unnlatt å etterkomme pålegg fra politiet, mindre skadeverk osv. Ingen av sakstypene utfordret grensene for hva det i praksis kan være i orden å bruke straffeprosessloven § 70 på.

I samtlige saker var det vedlagt påtaleunntatelse med siktelse. I 41 av sakene ble det vurdert at reglene for å gi påtaleunntatelse etter straffeprosessloven § 70 åpenbart var tilstede. I syv av sakene ble det vurdert at grunnlaget for å gi påtaleunntatelse etter straffeprosessloven § 70 ikke var tilstede.

I flere av sakene var det gitt prosessøkonomisk påtaleunntatelse for saker som i tid var begått etter dom eller etter vedtagelsen av et forelegg. I riksadvokatens rundskriv nr. 6/1989

understrekes det at straffeprosessloven ikke kan brukes der det begås nye forhold kort tid etter siste dom, men før den er fullbyrdet. Det samme gjelder kort tid etter rettskraftig dom og vedtatt forelegg.

I en av sakene ble det vurdert at vilkåret om "ingen eller bare ubetydelig straff" ikke var oppfylt. Siktete var her dømt til samfunnsstraff på 60 timer for 13 tyverier fra butikk og 3 mindre tyverier (fra butikk). Deretter var det gitt prosessøkonomisk påtaleunntatelse for 15 tyverier fra butikk som var begått kort tid forut for dommen. Hadde dommen som vedkommende fikk vært en tilståelsesdom kunne man muligens ha forsvart bruken av straffeprosessloven § 70, men dommen gikk for tingretten med full bevisføring. Siktete hadde for øvrig også tilstått de fleste av de sakene det ble gitt påtaleunntatelse for. I en slik situasjon ville det vært riktig å ta med de forholdene som ble omfattet av påtaleunntatelsen i en tilleggstiltalebeslutning eventuelt ført saken for retten etter at dom var falt i den andre saken.

Vi understreker herfra at det er ønskelig at politiet bruker påtaleunntatelser etter straffeprosessloven § 70, men det må gjøres der det er korrekt å gjøre det. Særlig vil det være aktuelt der man ønsker tilståelsesdommer, men enkelte forhold i siktelsen ikke er tilstått, og dette sperrer for tilståelsesdom. Vi minner i den forbindelse om at en prosessøkonomisk påtaleunntatelse ikke er en henleggelseskode.

Inntrykket er at bruken av straffeprosessloven § 70 er betydelig bedre enn hvordan situasjonen var under fjorårets inspeksjoner. Særlig er det gledelig at det nå er utferdiget egne dokumenter for påtaleunntatelsen i samtlige saker. Selv om det også er bedring for så vidt gjelder i hvilke saker straffeprosessloven § 70 kan brukes er det en klar forbedring også på dette området.

OPPSUMMERING:

Etter gjennomgangen av sakene under inspeksjonen kan vi konstatere at kvaliteten på voldssakene og Politiarbeid på stedet er god. Det er også gledelig å konstatere at behandlingen av prosessøkonomiske påtaleunntatelser synes å ha blitt betydelig bedre enn ved fjorårets inspeksjon.

Når det gjelder behandlingen av saker med tilrettelagte avhør synes de problemene som vi har erfart fra de andre geografiske driftsenheten også å gjelde for GDE 1 i Oslo pd. I inspeksjonsrapporten fra GDE 3 i Oslo oppsummerte vi situasjonen slik:

" Økningen i antallet tilrettelagte avhør og presset på å prioritere disse rapporteres å gå utover behandlingen av sakstypen etter at de tilrettelagte avhørene er gjennomført. (Og andre sakstyper). Mange alvorlige saker blir liggende ubehandlet etter at tilrettelagt avhør blir tatt. Hvis sakene blir ferdig etterforsket er juristene også så presset på tid som følge av bl. a. økningen i tilrettelagte avhør at det tar lang tid å få påtaleavgjort sakene. Vi er bekymret for at restansene på dette saksområdet vil øke betydelig. Det som er beskrevet er i tråd med de observasjoner som vi gjorde da vi gjennomgikk saker under inspeksjonen. Se nærmere om dette under punkt 3.

For ordens skyld nevner vi at statsadvokatene i Oslo etter gjennomføringen av inspeksjonen ved GDE III i Oslo har innsisert GDE I i Oslo pd (Grønland og

Sentrum) og Follo samt Romerike i Øst politidistrikt. Rapportene herfra er under arbeid. Tendensen med et raskt økende antall tilrettelagte avhør med store konsekvenser for den etterfølgende behandlingen av sakene er den samme ved disse enhetene."

Vår bekymring for at mange saker blir liggende nærmest ubehandlet etter gjennomført tilrettelagt avhør gjelder også her. Konsekvensen av at det går så mye ressurser til å gjennomføre det økende antall tilrettelagte avhør er også at saker som det ikke gjennomføres tilrettelagte avhør i må nedprioriteres.

Olav Helge Thue
Førstestatsadvokat

Per Egil Volledal
Statsadvokat

Nina M Prebe
Statsadvokat

Carl G. Hartmann
Statsadvokat

Gjenpart:
Riksadvokaten
Politidirektoratet
Påtaleleder Jørgen Brodal (på epost)